

רעידת אדמה בצ'ילה מאת פון-קלייסט

(ערכה איריס פלאום)

תמצית הסיפור

המיקום: צ'ילה – סנטיאגו הבירה.

הזמן - 1647

רעידת אדמה גדולה.

התחלת הסיפור בהווה הסיפורי:

1. ח'רונימו מבקש להתאבד בתלייה כאשר הוא בבית הכלא.

שנה לפני כן:

2. לדון אנריקו אסתרון (מעשירי העיר) נודע (מבנו) כי התפתח סיפור אהבה בין בתו חוספה לבין ח'רונימו ששימש כמורה הפרטי בביתם.
3. דון אנריקו שולח את חוספה בתו למנזר.
4. חרונימו כן מצליח ליצור עם חוספה קשר.
5. במהלך חג נוצרי קדוש, תוך כדי התהלכה בעיר, חוספה מתמוטטת ומתגלה שהיא בהריון.
6. חוספה יולדת, מופרדת מבנה ונשלחת לכלא. כל העיר מדברת על כך.
7. עונשה של חוספה – במקום מוות בשרפה מוות בעריפה.
8. חוספה מובלת לביצוע גזר הדין – כל העיר מחכה לאירוע.

חזרה להווה הסיפורי:

9. חרונימו בייאוש הרב, שאינו יכול לעזור לחוספה, מחליט לתלות את עצמו.
10. רעידת אדמה – קריסת חלק גדול מהעיר סנטיאגו. חרונימו ניצל. הוא חוצה את העיר, ומגיע לגבעה מחוץ לעיר. שם הוא נשכב מעולף.
11. חרונימו מתעורר, עומד ומביט בהמוני הבורחים. הוא מביט בטבעת שעל אצבעו ונזכר בחוספה. הוא מתחיל לשאול עוברים ושבים-ניצולים – אם הוציאו להורג את חוספה.
12. אישה אחת אומרת לו שראשה של חוספה נערף.
13. חרונימו יושב עצוב ורוצה למות, אבל פתאום שוב הוא מחליט לחפש את חוספה. **השמש שוקעת.**
14. תוך כדי חיפוש חרונימו רואה את חוספה עם בנם התינוק.

15. תיאור כיצד חוספה ניצלה – **חזרה שוב אחורה בזמן** לרגע רעידת האדמה בעיר. ברגע שעמדו לערוף את ראשה של חוספה, התרחשה רעידת האדמה. חוספה רצה למנזר כדי לקחת את בנה פיליפ. חוספה ראתה כיצד אם-המנזר ומרבית הנזירות מתו תחת ההריסות (העמודים התמוטטו עליהם). תוך כדי ריצתה היא ראתה את גופת הארכיבישוף, בית הכלא ההרוס ואת בית הוריה ההרוס.

חזרה להווה הסיפורי :

16. חרונימו, חוספה והתינוק – **כבר לילה**. הם נמצאים בעיר. בני הזוג מחליטים שאחרי רעידת האדמה (רעידות המשנה), הם ילכו ללה קונספסיון, שם יש לחוספה חברה. הם ילכו ממנו כסף, ויפליגו לספרד אל קרובי משפחת אמו של חרונימו.
17. **יום למחרת** – חוספה וחרונימו מגלים שבסמוך להם יש משפחות שהתרכזו סביב מדורה ומכינים ארוחת בוקר. צעיר ניגש לחוספה ומבקש כי תניק את בנו כיוון שאם התנוק פצועה. חוספה מזהה שמדובר **בדון פרננדו**. חוספה מניקה את בנו.
18. חרונימו וחוספה מצטרפים לקבוצת האנשים שכוללת את דון פרננדו, **דונה אלווירה** אשתו הפצועה. שתי הגיסות של דון פרננדו. אחת מהן היא **דונה אליזבתה** (שמסופר שרגע לפני רעידת האדמה סרבה לצפות בעריפת הראש של חוספה). חמו של דון פרננדו – דון פדרו הפצוע. הקבוצה יושבת יחדיו והם מזכרים בארועי רעידת האדמה.
19. המחשבות של חוספה – שבצל האסון נולד אושר גדול. אנשים עוזרים זה לזה. כל מיני אנשים נצלו – עניים, עשירים, נזירים ונזירות = אין חוקיות.
20. חרונימו וחוספה מתיישבים בחורשת הרימונים ואז מחליט חרונימו שאין טעם להפליג לספרד, אלא לפנות למשנה המלך (בתקווה שהוא ניצל). חרונימו חושב לבקש ממנו חנינה, כך יוכלו להישאר בני הזוג בעיר. חוספה חושבת כמוהו, אך היא חוששת לכן היא מעדיפה שהם ילכו ללה-קונספסיון ומשם תחילה ינהלו התכתבות עם המשנה המלך, ורק אז לחזור לסנטיאגו. היא מתכננת גם להתפייס עם אביה בתקווה שגם הוא נותר בחיים. חרונימו מסכים אתה.
21. **אחר הצהריים** – נותרה בעיר כנסייה דומיניקנית יחידה. אנשים החלו לחזור לעיר כדי להשתתף במיסה/בתפילה שיערוך ראש הכנסייה.
22. חבורתו של דון פרננדו מנהלת שיח – האם לחזור לעיר. דונה אליזבתה מתנגדת היא חוששת מהסכנה של תגובת אנשי העיר. חוספה – מאוד רוצה להשתתף. דונה אלווירה – תומכת בדברי חוספה. כולם מתארגנים לחזור. אבל... דונה אליזבתה חוששת. לפיכך, דונה אלווירה, אביה דון פדרו ודונה אליזבתה נותרים מאחור. חוספה רוצה להשאיר את התינוק של דונה אלווירה אתן, התינוק מסרב.
23. הם מתחילים ללכת חזרה – מי בהולכים: חוספה מחזיקה את התינוק חואן – בנם של דון פרננדו ודונה אלווירה. דון פרננדו מסייע לה. חרונימו מחזיק את בנו פיליפ ומוביל את דונה קונסטסה.
24. דונה אליזבתה קוראת לדון פרננדו ולחשת לו משהו – כנראה החשש מאסון שעלול לקרות, הוא מרגיע אותה..

25. ההגעה לכנסייה. תחילת המיסה – דברי הכומר. הכומר מטיף כי רעידת האדמה היא משפט יום הדין. השחיתות של אנשי העיר גרמה לכך תוך שהוא מזכיר את שמות חוספה וחרונימו.
26. המהומה בכנסייה – בלבול שלם בזהויות. הסנדלר פדרילו הוא שמצביעה על חוספה. אנשים חושבים שהתינוק בידיה של חוספה הוא בנה. תוך כדי המהומה מגיע דון אלונזו קצין הצי. הוא מכיר את דון פרננדו (מסתבר שדון פרננדו הוא בנו של מושל העיר).
27. תוך כדי המהומה חוספה לוקחת את פיליפ בנה מידיו של חרונימו יחד עם בנו של דון פרננדו. היא אומרת לדון פרננדו לקחת את שני ילדיו ולהצילם.
28. דון אלונזו נותן את חרבו לדון פרננדו. שני הילדים בידיו של דון פרננדו. הוא מנסה לפלס דרך לחוספה ולחרונימו ולשאר בני החבורה כדי שיוכלו לצאת מהכנסייה.
29. אביו של חרונימו מסגיר אותו, הוא מפיל אותו במכת אלה. בשעה שדונה קונסטנסה בורחת לכיוון דון פרננדו, היא נרצחת יחד עם חרונימו. מסתברת הטעות והסנדלר צועק שיש לתפוס את חוספה. דון פרננדו מנסה להרוג את הרוצח, אבל לא מצליח.
30. חוספה משליחה את עצמה לידי ההמון וקוראת לדון פרננדו להציל את עצמו עם הילדים.
31. הסנדלר פדרילו הורג את חוספה.
32. דון פרננדו פוגע והורג באנשים כדי להציל את הילדים ואת עצמו. הסנדלר מצליח לתפוס את חואן הקטן (בנו של דון פרננדו) ולהרוג אותו.
33. קצין הצי מנסה לנחם את דון פרננדו.
34. לילה – הם פונים ללכת לדירתו של דון אלונזו. דון פרננדו מחזיק בפיליפ הקטן, בנם של חוספה וחרונימו. הוא שוהה בדירה מספר ימים, כאשר הוא לא מגלה מיד לאשתו מה בדיוק קרה.
35. סיום - דון פרננדו ודונה אלוורה מאמצים את פיליפ הקטן לבן.

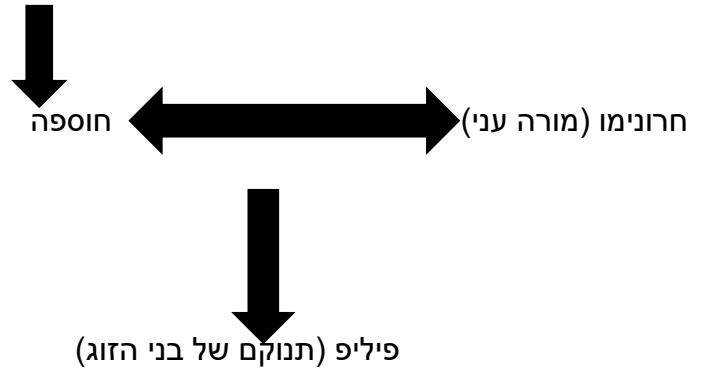
מקום זמן ותרשים דמויות

מקום סטניאגו – צ'ילה

זמן אמצע המאה ה-17.

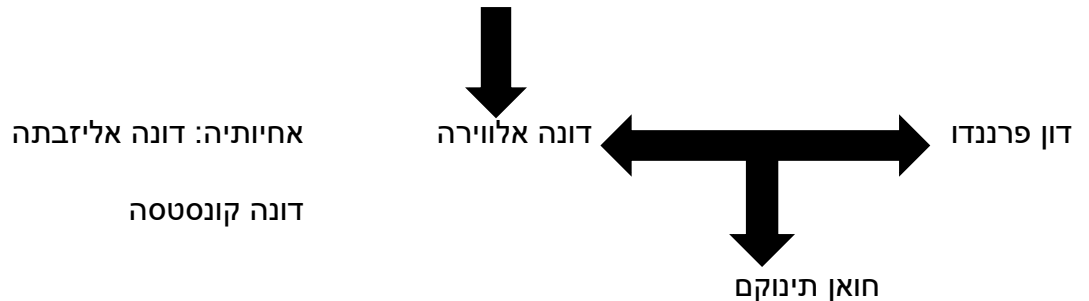
ארוע מרכזי – רעידת אדמה גדולה.

דון אנריקו אסטרון (אציל עשיר) אביה של חוספה

החברה שחרונימו וחוספה פוגשים מחוץ לעיר בעקבות רעידת האדמה:

דון פדרו (אביה של אלווירה) פצוע מרעידת האדמה

דמויות מהמהומה בסיום:

הכומר בכנסייה הדומיניקנית, הכנסייה שנשארה אחרי רעידת האדמה – מסית למהומה בסיום.

הסנדלר דון פדרילו - הוא שמזהה את חוספה, מסית ורוצח.

אביו של חרונימו – מופיע בסיום ורוצח.

דון אלונזו – קצין הצי, חברו של דון פרננדו, שמשאיל לדון פרננדו את החרב שלו. לא ממש עוזר לו. אצלו לנים לאחר המהומה דון פרדננדו אשתו והתינוק פיליפ.

סיכום

(ערכה איריס פלאום)

הסיפור "רעידת אדמה" מאת פון קלייסט עוסק בהפכפכות של טבע האדם, ובעיקר במעשיו של המון מוסת. מציאות החיים היא מורכבת. (טבע האדם מורכב, לאדם קשה להבין עד הסוף את המציאות האנושית. יש מנעד רחב בטבע האדם, מנעד של רגשות והתנהגויות אנושיות).

משמעות זו נבנית באמצעות **טכניקת הסיפור**. המחבר משתמש ב**סיפור מלודרמה** (עלילה מלודרמטית) מפני שזו סוגה להמונים אבל המחבר הופך את התבנית של המלודרמה. (במלודרמה יש מעט פרטים, ברור מי הטוב ומי הרע. בדרך כלל, יש זוג אוהבים שמתגבר על מכשולים, בסוף הטובים מנצחים). ביצירה מסופר על זוג אוהבים שבניגוד לרצון המשפחה, על רקע הבדלי מעמדות, יוצרים קשר זוגי ביניהם. הם ניצלים מרעידת האדמה עם תינוקם, אבל סוף הסיפור הוא לא טוב, הם שניהם נרצחים.

המחבר בחר ברעידת האדמה כרקע לסיפור כי היא חושפת התנהגויות שונות של בני אדם במצב קיצוני. רעידת האדמה מאפשרת התבוננות בחברה האנושית. ברגעי אסון בני אדם תומכים ועוזרים זה לזה, ואז אותם בני אדם הופכים בגלל הסתה דתית-קנאית להמון (אספסוף) צמא דם, לרוצחים.

פתיחת היצירה היא בסיפור אהבה שמופר בגלל הבדלי מעמדות. **חרונימו** שימש כמורה של חוספה, אביה בשל כך הכניס אותה למנזר. למרות זאת, חרונימו וחוספה הצליחו להיפגש. המחבר כבר בפתיחה זו מציין כי "הודות לצירוף מקרים ממוזל" (**מוטיב המקריות**) **בני הזוג הצליחו להיפגש** וחוספה הרתה. בשעה שצעדו בתהלוכת החג מתגלה הריונה של חוספה. שני בני הזוג מוכנסים לבית הכלא. המספר מתאר כי היא נחקרה קשות, היא נכלאת בבית סוהר ועונשה מומתק ממוות בשריפה למוות בעריפה. כאן עולה הביקורת של המחבר על אנשי הכנסייה הקתולית ואנשי המשפחה (הכנסייה שאמורה לייצג את ערכי המוסר והמשפחה שאמורה להגן על בני המשפחה מתגלים בדיוק הפוך) על אכזריותם. בשעה שגזר דינה של חוספה אמור להתרחש (כשכל העיר מחכה לצפות בכך) רעידת אדמה מכה בעיר. חרונימו עצמו ניצל מרעידת האדמה ברגע שהוא כבר סידר לעצמו את חבל התלייה כדי להתאבד מרוב ייאוש. **המספר מעצים את רגעי המקריות והשרירותיות** כך שלא ברור האם רעידת האדמה פותחת תקופה חדשה לטובה או לרעה. המספר מתעכב על תיאור בריחתו של חרונימו מהעיר כדי להדגיש כיצד ברגעי אסון אין צדיקים ואין רשעים, אין עשירים ואין עניים, אלא כולם נפגעים ובורחים. בני הזוג נפגשים כאשר המספר מתאר את רגעי ההצלה של חוספה ובנה שוב **כמזל, כמקריות או שמא כהשגחה אלוהית**. (המספר משלב אזכורים מתוך כתבי הקודש כדי לעורר אצל הקורא את הספק ולהדגיש את הרעיון שאין לאדם הבנה מלאה ושליטה מלאה על מציאות החיים האנושית). בני הזוג שוהים **ביער** שמתואר כגן עדן, שם זוג האוהבים נרדם. למחרת בבוקר (יום חדש לאחר רעידת האדמה) הם מתחילים מעין פרק חדש בחיים כשהם מצטרפים למשפחתו של דון פרננדו. שוב עולה **המקריות** כאשר מתברר שדון פרננדו הוא מכר של חוספה. חוספה וחרונימו **בחק הטבע** מתקבלים באהבה על ידי משפחתו של דון פרננדו. חוספה מטפלת באשתו הפצועה ואף מניקה את בנם של בני הזוג. **בחק הטבע, בעמק הקסום מתגלה העזרה ההדדית בין בני האדם ברגעי האסון**. התיאור של העמק היפה כמעין גן-עדן מתגלה בסיום כמזויף כי בני האדם לא באמת השתנו. רגעי האכזריות יחזרו לשלוט בעיר בכנסייה. העיר (ציוויליזציה) היא המשחיתה את החברה האנושית, את האדם. העיר מוצבת כאן כניגוד לטבע.

לקראת סיום הסיפור בני החבורה מחליטים לשוב העירה למיסה/ לתפילה שנערכת בכנסייה היחידה שנותרה למרות
אזהרותיה וחששותיה של דונה אליזבתה. כך נשארים מאחור מחוץ לעיר אשתו של דון פרננדו, אביה ודונה
אליזבתה. תיאור נהירתם ההמונית של המאמינים לכנסייה **מקביל** לתיאור נהירתם של ההמונים אל מחוץ לעיר
בשעת רעידת האדמה. **ההקבלה הזו מדגישה** את ההפכפכות בטבע האדם. הבריחה מרעידת האדמה הובילה את
האנשים לעזרה הדדית ולהתעלות מוסרית בניגוד להתאספות בכנסייה שהובילה לרצח מזעזע.

הטקס בכנסייה הופך להיות מסע הסתה של הכומר הזקן. אנשי החבורה מנסים להימלט ללא הצלחה. בתוך
המהומה יש בלבול שלם בזהויות. הסנדלר, הופך למנהיג לרגע כשהוא חושף את זהותה של חוספה וגם רוצח אותה.
קצין הצי דון אלונזו נתן את חרבו לדון פרננדו, לא מצטרף להמון המוסת אבל גם לא עוזר. בתוך המהומה גם אביו
של חרונימו הורג אותו. דון פרננדו מתגלה במלוא גבורתו כשהוא מנסה לחלץ את בני החבורה החוצה. המהומה
שבה יש מסיתים ומוסטים שרוצחים, יש מי שלא מצטרפים להרג ולהסתה אבל לא עוזרים בפועל, יש מי שנלחמים
בגבורה כל אלה מייצגים קשת שלמה של התנהגויות אנושיות.

בתמונת הסיום של היצירה דון פרננדו ואשתו לוקחים את בנם היתום של זוג האוהבים. דון פרננדו משווה בין ילדו
שנרצח לבין היתום שניצל כשהוא חושב לעצמו שהוא (דון פרננדו) "**צריך כמעט לשמוח**". אמירה זו מסייעת גם היא
לבנות את משמעות היצירה – מציאות החיים האנושית מורכבת מפשעים מבוצעים בידי בני אדם אלה באלה בשם
אמונה עיוורת (לפעמים בשם אמונה דתית לפעמים בשם תפיסות עולם מסוימות). יחד עם זאת, בתוך מציאות חיים
זו יש זיק/ניצוץ של טוב. אפשר למצוא אנשים שיש בהם אהבה, מסירות ורצון להיצמד לחיים.

לסיום, רעידת האדמה שפוקדת את העיר פותחת תקופה חדשה. רעידת האדמה היא לא רק פיזית (גאולוגית) אלא
מדובר ברעידת אדמה חברתית. הרעידה לכאורה באה לתקן את הקלקול שהתרחש (לתקן את יחס החברה כלפי בני
הזוג), אבל למעשה ציפייה זו לא מתגשמת כי בני הזוג נרצחים ואין תיקון חברתי. בנוסף, הטבע, המשפחה הלא
רגילה (אם ואב לא נשואים, חוספה מניקה את ילדו של דון פרננדו, בסיום דון פרננדו ואשתו מאמצים את תינוקם של
חרונימו וחוספה) הם הניגוד לחברה העירונית, השמרנית שתחת הממסד הקתולי הכנסייתי מתגלים כאכזריים
וכחסרי מוסר. המחבר חוזר ומדגיש את "המזל, הנס משמיים והמקריות" כדי לחדד את המשמעות והביקורת ביצירה
על הפכפכות הטבע האנושי. לעיתים מה שנראה כטוב, כמשהו שאמור להיות מוסרי הוא לא תמיד כזה. יחד עם
זאת, המחבר מסיים במעין נחמה (נחמה פרוטא) כי תינוקם של זוג האוהבים ניצל ומאומץ על ידי דון פרננדו ואשתו.

סיכום מקוצר

(ערכה איריס פלאום)

הסיפור "רעידת אדמה" מאת פון קלייסט עוסק בהפכפכות של טבע האדם, ובעיקר במעשיו של המון מוסת.

משמעות זו נבנית באמצעות שימוש המחבר בסיפור מלודרמה מפני שזו סוגה להמונים אבל המחבר הופך את התבנית של המלודרמה. ביצירה מסופר על זוג אוהבים שבניגוד לרצון המשפחה, על רקע הבדלי מעמדות, יוצרים קשר זוגי ביניהם. הם ניצלים מרעידת האדמה עם תינוקם, אבל סוף הסיפור הוא לא טוב, הם שניהם נרצחים.

המחבר בחר ברעידת האדמה כרקע לסיפור כי היא חושפת התנהגויות שונות של בני אדם במצב קיצוני. ברגעי אסון בני אדם תומכים אחד בשני, אבל בגלל הסתה דתית-קנאית, אותם בני אדם הופכים לרוצחים.

הסיפור מתחיל כשחרונימו רוצה לתלות את עצמו. מסתבר שהוא היה המורה הפרטי של חוספה. אביה, האציל העשיר, גילה זאת ושלה אותה למנזר.

למרות זאת המחבר כבר בפתיחה זו מציין כי "הודות לצירוף מקרים ממוזל" (מוטיב המקריות) בני הזוג הצליחו להיפגש וחוספה הרתה.

שני בני הזוג נכלאו.

חוספה עומדת להיתלות וכל העיר מחכה לצפות בכך – כאן עולה הביקורת של המחבר על הכנסייה הקתולית, על בני המשפחה ועל אנשי העיר שלא מגלים שום רחמים ומוסר.

רעידת האדמה באופן מקרי מצילה אותה.

גם את חרונימו מצילה רעידת האדמה מניסיונו להתאבד. שוב המקריות מודגשת.

חרונימו בורח עם כולם אל מחוץ לעיר.

תוך כדי הבריחה חרונימו מנסה לברר מה קרה לחוספה. אישה אחת אומרת לו שהיא ראתה שערפו את ראשה.

באופן מקרי חוספה עם התינוק וחרונימו נפגשים בטבע. הם ישנים ביער. הטבע מסמל את הניגוד לעיר.

למחרת בבוקר (יום חדש לאחר רעידת האדמה) הם מתחילים מעין פרק חדש בחיים כשהם מצטרפים למשפחתו של

דון פרננדו. שוב עולה המקריות כאשר מתברר שדון פרננדו הוא מכר של חוספה. חוספה וחרונימו בחיק הטבע

מתקבלים באהבה על ידי משפחתו של דון פרננדו. חוספה מטפלת באשתו הפצועה ואף מניקה את בנם של בני

הזוג. בחיק הטבע, בעמק הקסום מתגלה העזרה ההדדית בין בני האדם ברגעי האסון. התיאור של העמק היפה

כמעין גן-עדן מתגלה בסיום כמזויף כי בני האדם לא באמת השתנו. רגעי האכזריות יחזרו לשלוט בעיר

בכנסייה. העיר (ציוויליזציה) היא המשחיתה את החברה האנושית, את האדם. העיר מוצבת כאן כניגוד לטבע.

לקראת סיום הסיפור בני החבורה מחליטים לשוב העירה לתפילה שנערכת בכנסייה היחידה שנותרה למרות אזהרותיה וחששותיה של דונה אליזבתה. כך נשארים מאחור מחוץ לעיר אשתו של דון פרננדו, אביה ודונה אליזבתה.

תיאור ההתאספות של המאמינים לכנסייה **מקביל** לתיאור הבריחה של האנשים אל מחוץ לעיר בשעת רעידת האדמה. **ההקבלה הזו מדגישה** את ההפכפכות בטבע האדם. הבריחה מרעידת האדמה הובילה את האנשים לעזרה הדדית ולהתעלות מוסרית בניגוד להתאספות בכנסייה שהובילה לרצח מזעזע.

הטקס בכנסייה הופך להיות מסע הסתה של הכומר הזקן. אנשי החבורה מנסים להימלט ללא הצלחה בתוך המהומה יש בלבול שלם בזהויות. הסנדלר, הופך למנהיג לרגע כשהוא חושף את זהותה של חוספה וגם רוצח אותה.

קצין הצי דון אלונזו נתן את חרבו לדון פרננדו, לא מצטרף להמון המוסת אבל גם לא עוזר.

בתוך המהומה גם אביו של חרונימו הורג אותו. דון פרננדו מתגלה במלוא גבורתו כשהוא מנסה לחלץ את בני החבורה החוצה.

המהומה מציגה התנהגויות שונות של בני אדם, יש מי שמסית, יש מי שרוצח, יש מי שעומד בצד ולא ממש עוזר, יש גם מי שנלחם למען צדק.

בתמונת הסיום של היצירה דון פרננדו ואשתו לוקחים את בנם היתום של זוג האוהבים. דון פרננדו משווה בין ילדו שנרצח לבין היתום שניצל כשהוא חושב לעצמו שהוא (דון פרננדו) "**צריך כמעט לשמוח**". אמירה זו מסייעת גם היא לבנות את משמעות היצירה – מציאות החיים האנושית מורכבת ופשעים מבוצעים בידי בני אדם אלה באלה בשם אמונה עיוורת. יחד עם זאת, בתוך מציאות חיים זו יש גם ניצוץ של טוב. אפשר למצוא אנשים שיש בהם אהבה, מסירות ורצון להיצמד לחיים.

לסיום, רעידת האדמה שפוקדת את העיר פותחת תקופה חדשה. רעידת האדמה היא לא רק פיזית, אלא מדובר ברעידת אדמה חברתית. הרעידה לכאורה באה לתקן את הקלקול שהתרחש (לתקן את יחס החברה כלפי בני הזוג), אבל למעשה ציפיה זו לא מתגשמת כי בני הזוג נרצחים ואין תיקון חברתי. בנוסף, הטבע, המשפחה הלא רגילה הם הניגוד לחברה העירונית, השמרנית שתחת הכנסייה הקתולית מתגלים כאכזריים. המחבר חוזר ומדגיש את "המזל, הנס משמיים והמקרויות" כדי לחדד את המשמעות והביקורת ביצירה על הפכפכות הטבע האנושי. לעיתים מה שנראה כטוב, כמשהו שאמור להיות מוסרי הוא לא תמיד כזה.

יחד עם זאת, המחבר מסיים במעין נחמה (נחמה פרוטא) כי תינוקם של זוג האוהבים ניצל ומאומץ על ידי דון פרננדו ואשתו.